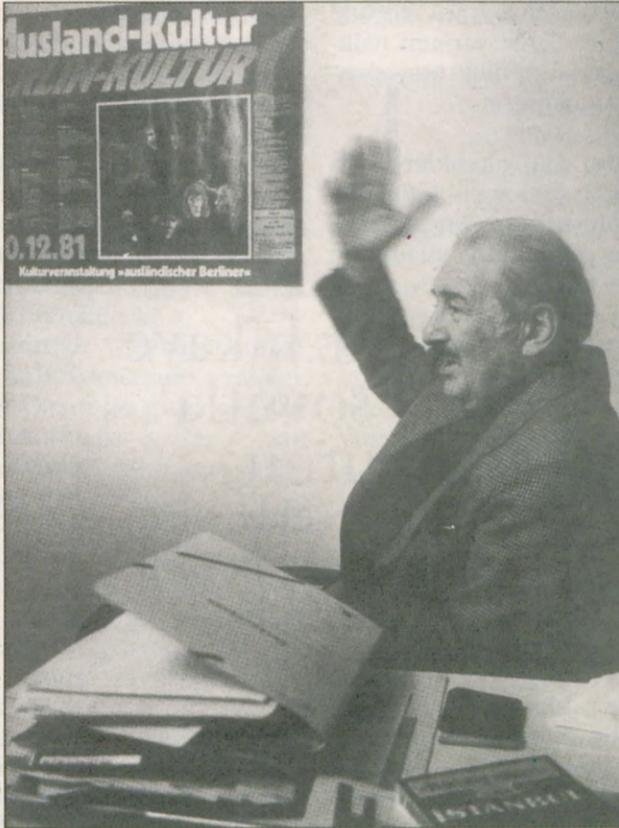

GELENEKTEN BESLENEN, HALKTAN KOPMAYAN, AYDINLIK BİR SANATÇI

Fotograf: Mete Akyol

HALDUN TANER

•Konur Ertop - *Bütün Dünya*•

İlk öykü kitabı "*Yaşamın Demokrasi*"den kısa bir süre sonra yeni edebiyatın en önemli temsilcilerini çevresinde toplayan Varlık Yayınevi'nin bastığı "*Tuş*" kitabı, edebiyat dünyasında kazanacağı yaygın ünün

başlangıcıdır. 1956'da Varlık dergisinin soruşturmasında, "Yılın En Beğenilen Öykücüsü" seçilir.

Aile ve kültür çevresinde inceliklerini kavradığı İstanbul Türkçesi'nin en canlı örnekleriyle konuşur öykülerinde, oyunlarında yer

alan her kesimden kişiler. Anlattığı çarpıklıklara, canlandırdığı kendini bilmezlere bıyıkaltından gülererek yaklaşır. Günlük yaşamı kucaklarken, olup bitenleri eleştirirken hiçbir öğretiye körü körüne bağlı değildir. Sanat yapıtını halktan uzaklaştıran yenilik arayışlarına sıcak bakmamıştır.

Bütün bu nitelikleri onu geniş izleyici kitlesiyle buluşturur. Ancak yine bu nitelikleri yüzünden toplumcu kesimin ya da öncü edebiyat çevrelerinin eleştirilerini almış, yapıtlarındaki taşlama öğeleri yüzünden edebiyat adamından çok "gülmece yazarı" sayıldığı olmuştur. "*Salt İnsana Yöneliş*" öyküsü onun bu tür eleştirilere bir yanıtıdır. Bu öykünün kahramanlarını sözde-yenilikçi sanatçılar oluşturur. Halktan uzak, sıradan bir bohem yaşayışı sürdüren bu kişiler ülkelerinin sanat geleneğine sırt çevirmişlerdir. Toplum sorunlarına, o sorunları yansıtan sanata yabancıdırlar. Kendi ülkelerinin de Batı'nın da ancak moda olan değerlerine yalnızca yüzeyden yaklaşırlar. Bu öykünün eleştirdiklerinin tam karşısında yer alan değerler Taner'in kendisinin sahip çıktıkları ve yapıtlarında uyguladıklarıdır.

Nasıl yazdığını anlatırken "Ko-

nu aramam. Hareket noktam, çokluk, başımdan geçmiş ya da doğrudan tanık olduğum olaylardır" der. "*Atatürk Galatasaray'da*", böyle yaşanmış bir olaya, bir tanıklığa dayanan, neredeyse anı niteliğinde bir öyküdür. Galatasaray'da Atatürk'ün derse girdiği sınıfta öğrenci Haldun Taner de bulunmaktadır. Söylence kahramanı ile gerçek insanın özellikleri birleşerek yıllar sonra sözkonusu öyküde şöyle anlatılacaktır: "Bu gözler bir yere bakıyor

ama baktığı şeyden çok daha derinleri görüyor gibi idiler.

O gün, orada onun karşısında çocuk kafamın koyduğu ilk tanı şu oldu: Bu gözlerden hiçbir şey kaçmaz arkadaşlar. Bu adam kandırılmaz, aldatılmaz. Bu adam

yanılmacaya, laf cambazlığına pabuç bırakmaz. Bu adam, bilmek için öğrenmiş olmaya ihtiyacı olmayan, bildiğini bilen, bilmediğini de şıp diye sezen bambaşka bir insandır."

Büyük adamın kişiliğinden yansıtılan çizgiler arasında öykücünün kendisinin de sahip olmayı amaçladığı, başkalarının göremediğini görebilme yetisi dikkati çeker. Taner'in yapıtları bu yetiyle beslenmiştir.

Öyküleri olsun, oyunları olsun onun en küçük ayrıntıları yakalayan bir gözlemci olduğunu, anlat-

İyi bir hikaye soyutla somutun, gerçekle şiirin mutlu bir bileşimi olmalıdır, candan olmalıdır.

tıklarını en geniş topluluklarla paylaşmada ustalık taşıdığını ortaya koyar. 1950'lerin toplumcu ya da öncü yazarları ona eleştiriler yöneltirlerken Taner'in izlediği yolun öncülerinden ünlü öykücü Fahri Celal onun yapıp ettiklerini derinden kavramış ve onaylamıştır. Örneğin "*On İkiye Bir Var*" öyküsünü şöyle değerlendirir: "Bu yazı zorlayıcı düşüncelere tutkun, olayları kendince yorumlamaya düşkün birtakım insanların hastalıklarını bize anlatıyor. Yaptığı işin büyüklüğünü kendi de biliyor herhalde ki:

"Eee sonra?" deyivermemize engel olmak istercesine, yaman bir ustalıkla, tam geçip gideceğini gördüğümüz, başka şeyler arayaçağımız sıralarda bizi tekrar yakalamasını iyi biliyor."

Taner'in yapıtlarında canlandırdığı dünyada insanoğlunun yaradılıştan getirdiği ya da toplumun ortaya çıkardığı eşitsizlikler sık sık kendini gösterir. Bu ortamda ezilenlere sevgiyle yaklaşıp kol kanat geren yazar, hak etmediği yerde bulunanlara, başkalarının sırtında yükselenlere eleştiri okları yağdırır.

Nasil yazdığını anlatırken şu açıklamalarda bulunur: "Önce atmosfer ararım (...) İkinci olarak candanlık, heyecan, sıcaklık ararım, yapaya tahammülüm yoktur. Maniyerizm, cambazlık, fazla ustalık, soyuta fazla kaçış hevesi keyfimi kaçıır.

Sonra açık seçiklik ararım. İyi bir hikâyeye soyutla somutun, gerçeğe şiirin mutlu bir bileşimi

olmalıdır, candan olmalıdır. Yazanın yüreğinin sıcaklığını taşımalıdır. Boyutlu olmalıdır. Yüzeyde kalmamalıdır. Hikâyeye, yoğun bir yaşam deneyiminin kağıda yansımalarıdır."

Taner'in öyküleri bütün bunları gerçekleştirebilmiş ürünlerdir. Bu öyküler küçük insanları, ezik memurları, görmüş geçirmiş yaşlıları, çiğleri, güngörmüşleri, başında kavak yeli esen gençleri, kızların ardında dolaşan delikanlıları, arkasında birilerinin dolaşmasından hoşlanan kızları, hovardaları, vücudunu satanları, yaşamda yenik düşenleri, başkasının sırtında yükselenleri, geleceğe umutla bakanları, geçmişleriyle hesaplaşanları, atılanları, pısırlıkları, alçak gönüllüleri, ne oldum delilerini... Can alıcı kişilik özellikleriyle özgün davranışları ve konuşma biçimleriyle ortaya serer.

Bu renkli insan kadrosu tiyatronun da ulaşmaya can atacağı bir malzemedir. Haldun Taner yeteneğini bu birikimiyle bu alanda da ustaca kullanmayı başarmıştır. Yalnız oyun yazmamış, büyük ustalar ve araştırmacılarından tiyatro eğitimi almış, Türkiye'nin ilk tiyatro enstitüsünü kurarak burada öğrenci yetiştirmiş, zengin birikimini üniversitenin dışında bitip tükenmez sahne çalışmaları sırasında genç tiyatro sanatçılarına da aktarmıştır.

Taner'in tiyatro yapıtlarını konu edinen bir kitabın sahibi olan Prof. Dr. Ayşegül Yüksel, onun bu alanda gerçekleştirdiklerini şöyle özetlemiştir:

"a) Toplumun tartışma gündeminde olan sorunları sahnede eleştirel gerçekçi bir yaklaşımla ve güldürünün uzak bakış açısından sergileyerek seyircinin, yaşamda ve toplumda olan biteni akılcı bir yaklaşımla algılamasını sağlamak;

b) Bu amacı gerçekleştirme yolunda biçimsel denemeler yapmak;

c) Tiyatromuzda çağdaş ulusal bir deyişe yönelmek;

ç) Geniş bir seyirci kitlesiyle bütünleşmek."

Taner'in ünlü oyunu "*Keşanlı Ali Destanı*", yerli oyun kişileri, yerel yaşam görüntüleriyle çağdaş tiyatronun önemli bir uygulama alanı olan Brehtçi tiyatro anlayışını birleştirir. "*Sersem Kocanın*

Kurnaz Karısı" oyunu ise Türkiye'de Batı kaynaklı tiyatronun gelişmelerini konu edinen, geleneksel halk tiyatrosundan ve beğenisinden beslenme gereğinin altını çizen unutulmayacak bir tiyatro dersi niteliğindedir.

Bu oyunda Fasulyeciyan'ın ünlü tiradından hemen önce Ahmet Vefik Paşa'nın söyledikleri, Haldun Taner'in de sahne çalışmalarının bir özeti, onun gelecek kuşaklara bir vasiyetidir: "Doğru yol ne Batı'yı taklit, ne de uyarlama. Doğru yol galiba, Türk insanından, Türk şartlarından, Türk konularından hareket edip hem öz hem biçim bakımından bir Türk tiyatrosuna varmak. Biz ancak bu kadarını yaptık. Bundan ötesini gelecek kuşaklar başarsın artık."•

Bu Yazının Yazarıyla Tanışın

1936 da İstanbul'da doğdu. Babası topçu albayıydı. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. *Cumhuriyet*, *Hürriyet* gazetelerinde çalıştı. *Meydan Larousse*, *Büyük Larousse* ansiklopedilerinin Türk edebiyatı ile ilgili bölümlerini hazırladı. *Simavi Yayınları*'nın yöneticilerindendi. Şimdi *Dünya* gazetesi *Cumartesi-Pazar Eki*'nin kitap sayfasını hazırlamakta, *Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi*'nde "*Günümüz Türk Edebiyatı*" dersini okutmaktadır. Türk edebiyatının tarihsel dönemlerini de kapsayan izlek araştırmalarıyla tanınır. Yapıları: "*Türk Edebiyatında Sex*" (1977), "*Emperyalizmle Savaşım*" (1979), "*Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a*" (1997), "*Mektepten Memlekete – Fotoğraflarla Yahya Kemal'in Yaşam Öyküsü*" (1998), "*Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi*" (1999), "*Benden Söylemesi*" (1999).•

Konur Ertop

1936 da İstanbul'da doğdu. Babası topçu albayıydı. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. *Cumhuriyet*, *Hürriyet* gazetelerinde çalıştı. *Meydan Larousse*, *Büyük Larousse* ansiklopedilerinin Türk edebiyatı ile ilgili bölümlerini hazırladı. *Simavi Yayınları*'nın yöneticilerindendi. Şimdi *Dünya* gazetesi *Cumartesi-Pazar Eki*'nin kitap sayfasını hazırlamakta, *Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi*'nde "*Günümüz Türk Edebiyatı*" dersini okutmaktadır. Türk edebiyatının tarihsel dönemlerini de kapsayan izlek araştırmalarıyla tanınır. Yapıları: "*Türk Edebiyatında Sex*" (1977), "*Emperyalizmle Savaşım*" (1979), "*Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a*" (1997), "*Mektepten Memlekete – Fotoğraflarla Yahya Kemal'in Yaşam Öyküsü*" (1998), "*Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi*" (1999), "*Benden Söylemesi*" (1999).•

